

עדכון מבית מדרש להלכה בהתישבות - אמונת אי"ש | חשון תשע"ח

הכמות להפרשת חלה מסוגי קמח שונים

האם כמות הקמח המחייבת הפרשת חלה זהה בכל סוגי הקמחים?
מידת הקמח המחייבת הפרשת חלה, המבוארת בדברי חז"ל אינה משתנה בין סוגי הקמח השונים, אולם משקלו של הקמח המחייב הפרשה שונה בין מיני הקמח השונים.

בין משקל לנפח

שיעור העיסה החייבת בהפרשת חלה מבואר במשנה שהוא עיסה שנעשית מחמשת רבעים קב קמח, או במילים אחרות: קב ורבע קמח. קב היא מידת נפח. במדידה לפי נפח ביצים, השיעור הוא ארבעים ושלש ביצים וחומש, וזהו השיעור הקרוי בתורה: "עשירית האיפה".

שיעור זה שהוא נפח הקמח, הוא לכל חמשת מיני דגן - חיטה, שעורה, כוסמין, שיפון ושיבולת שועל.

אבל אם רוצים לשער כמה שוקלת מידת נפח זו, הרי המשקל ישתנה בין מין למין, שהמשקל הסגולי של כל מין שונה.

הרמב"ם כותב: "והנותן שיעור חלה בשיעור המשקלים טועה, ומקום טעותו גלוי מאד אלא אם נתן כך בקירוב במין המתאים לזה אליו"
 כלומר: הרמב"ם קובע כי קביעת שיעור הפרשת חלה על פי משקל - לעולם לא תהיה מדויקת, מפני שיש הבדל בין קמח לקמח. ניתן לקבוע שיעור כזה רק בהערכה, וגם זאת רק כאשר מדובר באותו מין של קמח .
 אך מכיון שקל יותר למדוד במשקל, ורוב הציבור אינו יודע למדוד מידת נפח, מדדו חכמי ישראל את שיעור החלה, ונתנו את המידות במשקל, וכמו שכתב הרמב"ם במקום אחר: "וכבר עשיתי אני מדה בתכלית הדיוק שיכולתי... ומצאתי שיעור חלה (מקמח החיטים) מאותה המידה חמש מאות ועשרים דרהם [1] בקירוב". דרהם היא מידת משקל.

מהו משקל הקמח שנפחו מחייב הפרשת חלה במידות המשקל הנהוגות בדורנו - נחלקו בזה האחרונים. המחלוקת נובעת משתי שאלות:

1. כמה הוא הנפח של ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה במידות ימינו?
 - דעת הגר"ח נאה, כי השיעור הוא כתכולת כלי שנפחו 2488 סמ"ק.
 - דעת החזון איש כי השיעור הוא כתכולת כלי שנפחו 4320 סמ"ק.
2. כיצד מודדים את כמות הקמח בכלי זה, האם כאשר הקמח מאוורר או מהודק? (ההבדל במשקל בין קמח מאוורר לקמח מהודק מאד באותו נפח הוא כ 30% .
 - דעת הגר"ח נאה שיש לנענע את הכלי כמה פעמים ולדפוק על דפנותיו, כדי לצמצם את החללים שבקמח, לאחר נענוע שכזה גדל המשקל בכ-416 גרם.
 - דעת החזון איש שהמידה היא כאשר הקמח מאוורר.

לאור זאת, למעשה, קיימים שני מנהגים בשיעור הפרשת חלה בברכה :

1. השיעור הקטן הוא עיסה שנעשתה מקמח במשקל 1666.6 גרם, לפי מה שמדד הגר"ח נאה:
 - קמח בכלי שהנפח שלו הוא 2488 סמ"ק.
 - הקמח בתוכו מעט דחוס.
 וכן מנהג הספרדים, המסתמכים בכך על דברי הרמב"ם והשו"ע, ששיעור חלה הוא מעיסה שנעשתה מחמש מאות דרהם קמח - משקל שאנו יודעים היום את שיעורו, והוא מתאים לדעת ר"ח נאה.
2. השיעור הגדול, הנהיגו גדולי הוראה שעיסה שנעשית מקמח במשקל 2250 גרם היא חייבת בהפרשת חלה בברכה לדעת החזון איש.
 - קמח בכלי שנפחו 4320 סמ"ק.
 - הקמח שבכלי זה רפוי ביותר.
 יש לציין כי במדידות שערכנו ע"י שפיכה של קמח במשקל 2250 גרם, מהשקית ישירות לכלי שנפחו הוא 4320 סמ"ק, הכלי לא התמלא (כיון שהקמח בשקית מהודק), וכדי למלא את הכלי הוצרכנו לאוורר את הקמח ע"י עירוב בכף, ולתיתו בכלי ע"י כף ולא בשפיכה.

יש להדגיש כי לפי שתי השיטות מפרישים מספק חלה בלא ברכה כבר משיעור של כ- 1200 גרם קמח,

- לדעת הגר"ח נאה, שמא חייבים בחלה גם בקמח מאוורר הנכנס לתוך כלי בנפח 2488 סמ"ק.
- לדעת החזו"א, שמא חייבים בחלה כבר בנפח הקטן.

בין קמח לקמח

מידות המשקל הכתובות לעיל הן לקמח חיטה בלבד. וכבר הובאו דברי הרמב"ם כי אין כל מיני הקמח שווים. לאחר מדידות שערכנו בבית המדרש התברר שיש הפרש משמעותי בין משקל קמח החיטה לבין משקל הקמח משאר מיני דגן - שעורה, שיפון ושיבולת שועל. נערכו שתי מדידות: מדידה לפי השיעורו של הגר"ח נאה נעשתה בכלי שנפחו הוא כ-2500 סמ"ק לאחר נענוע הכלי במקצת, ומדידה לפי שיעור החזו"א בכלי שמכיל 4320 סמ"ק והשפיקה מהשקית לכלי היתה בלקיחה ע"י כפית. בכל המדידות נמצא הפרש במשקל בין קמח חיטים לשאר המינים ששקלו פחות, להלן ההפרשים. האחוזים הם לפי השיעור הקטן, להלן שיעור הגר"ח נאה: בקמח שעורה - 15%, בקמח כוסמין הפרש קטן של 2% [כוסמין הם מין חיטים ואפשר שאין כל הפרש ביניהם, שהרי גם בקמח החיטים עצמו קיים הבדל בין קמח לקמח], בקמח שיבולת שועל הפרש גדול של 28% ובקמח שיפון 16%.

המין	שיעור הגר"ח נאה	שיעור החזון איש	בלא ברכה לחומרא
חיטה	1666 גרם	2250 גרם	1200-1250 גרם
שעורה	1419 גרם	2084 גרם	1050 גרם
כוסמין	1640 גרם	2205 גרם	1175 גרם
שיבולת שועל	1197 גרם	1805 גרם	890 גרם
שיפון	1391 גרם	2031 גרם	1040 גרם

כפי שהזכרנו, מבואר ברמב"ם שגם באותו מין דגן עשויים להיות הבדלים במשקל בין סוגי הגרעינים והקמחים. יש הבדל בין טחינה דקה לטחינה גסה יותר, בין קמח מיובא מחו"ל לקמח תוצרת הארץ ואפילו בין קמח שיצא מההקפאה לבין קמח בטמפרטורת החדר. על כן להפרשה בברכה יש להחמיר ולהוסיף בין 50 ל-100 גרם על השיעורים הנ"ל.

[1] דרהם = מטבע שמשקלו היה ידוע[1].

שאלות שנשלחו ל"שאל את הרב" באתר בית המדרש להלכה

שאלה 1: אני מערבבת 50% קמח לבן ו50% שיבולת שועל בבצק של החלות, מאיזו כמות אני צריכה להפריש חלה?

תשובה: מחשבים לפי היחס בין סוגי הקמח השונים.

הרחבה: במקרה זה מחצית מהכמות של קמח לבן ומחצית מהכמות של שיבולת שועל. שיעור הפרשת חלה בברכה בקמח לבן לפי הגר"ח נאה הוא 1.660 ק"ג, ובקמח שיבולת שועל הוא כ-1.200 ק"ג גרם. אם בקמח הלבן יש כמות של 830 גרם ובקמח מהשיבולת שועל יש 600 גרם. הרי זו כמות המחייבת הפרשת חלה בברכה. לפי שיטת החזו"א יש לערוך את החשבון על פי הנתונים בטבלה.

שאלה 2: עד כמה צריך לשרוף את החתיכה שהפרישו? האם מספיק שתשחיר מעט או שיש לחכות עד שכולה תשרף?

תשובה: לא מספיק שתשחיר מעט אלא יש להמתין שלא תהיה ראויה לאכילה כלל.

ידיעות קצרות מכאן ומשם בנושא גידולי קרקע והמצוות שבהם

מעניין לדעת!

בימינו מפרישים כזית מכל כמות של בצק המחויבת בחלה בברכה אף שבמאפיות יש עיסות המכילות מאה ק"ג קמח ויותר, כמות ההפרשה כזית בלבד!

עוד משהו שקורה בבית המדרש וכדאי לדעת עליו

שיעורים במצוות התלויות בארץ ע"י רבני בית המדרש

רבני בית המדרש ישמחו להגיע לשובכם
ולמסור שיעור במצוות התלויות בארץ

לפרטים ניתן לפנות למזכירות בית המדרש
בדוא"ל bhl@bhl.org.il
בטלפון 02-6488888

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רונברג זצ"ל
עונים רבני בית ההוראה במשך שעות היממה לשאלות הלכתיות
בטלפון 02-6488888 שלוחה 31.
ראש בית המדרש הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א
עונה בימים ראשון, שני ושלישי בין השעות 12:00 - 12:30 בשלוחה 5.
ניתן לקבל מידע או לשאול שאלות באתר בית המדרש להלכה בהתישבות,
או בכתובת האימייל bhl@bhl.org.il

בברכה,
מזכירות בית המדרש

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ/י כאן
הודעה זו נשלחה ל- על ידי bhl@bhl.org.com
להסרה מרשימת התפוצה לחץ כאן
[Unsubscribe from this list](#)
InfoMail מערכת מקצועית לדיור אלקטרוני לעסקים מבית InforUMobile